

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

KUN TUNTEET KULJETTAVAT

Osallistava valokuvausprosessi sijaishuoltoyksikön
nuorten tunteista

TEKIJÄ/T: Netta Nevalainen
Anni-Erika Ylönen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Netta Nevalainen & Anni-Erika Ylönen	
Työn nimi Kun tunteet kuljettavat – osallistava valokuvausprosessi sijaishuoltoyksikön nuorten tunteista	
Päiväys 23.11.2015	Sivumäärä/Liitteet 36/3
Ohjaaja(t) Petteri Hartikainen, Marjaana Tuovinen & Anne Waldén	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Ylä-savolainen sijaishuoltoyksikkö	
Tiivistelmä Toiminnallisessa opinnäytetyössä toteutettiin osallistava valokuvausprosessi sijaishuoltoyksikössä asuvien nuorten kanssa. Osallistavassa valokuvausprosessissa nuoret pääsivät käsittelemään negatiivisia ja positiivisia tunteitaan toiminnallisen menetelmän keinoin. Valokuvien suunnittelu ja toteutus oli nuoria kuntouttavaa ja korjaavaa työtä. Jokainen lapsi ja nuori ansaitsee kokemuksen olla rakastettu ja hyväksyty juuri sellaisena kuin on. Osallistavassa valokuvausprosessissa oli mukana kolme 15–19 vuotiasta nuorta, joista yksi toimi valokuvausprosessissa valokuvaajana. Osallistava valokuvausprosessi sisälsi valokuvien suunnitteluvaiheen sekä toteutuksen. Valokuvien tarkoituksena oli herättää katsojassa erilaisia tunteita ja avata valokuvien keinoin nuorten maailmaa. Teoreettinen viitekehys opinnäytetyössä koostui yhteisöhoitoon tavoitteista ja periaatteista sijaishuoltoyksikössä, kiintymyssuhteen merkityksestä nuoren vuorovaikutuksessa, minäkäsityksen kehityksestä ja häiriöistä, itsetunnon tukemisesta sekä tunteista ja niiden käsittelystä. Opinnäytetyössä kuvattiin osallistavan valokuvausprosessin tuotestamisprosessi. Opinnäytetyön osallistavan valokuvausprosessin tavoitteena oli, että nuori käsittelisi omia tunteitaan ja tunnistaisi sekä sanoittaisi niitä. Tavoitteena oli, että nuori ymmärtäisi jokaisen tunteen olevan sallittu, eikä niitä tarvitse peitellä tai kieltää. Toiminnallinen opinnäytetyö takasi mahdollisuuden olla paljon kontaktissa nuorten kanssa, joka oli edellytyksenä luottamussuhteen luomiselle. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä ylä-savolaisen sijaishuoltoyksikön kanssa. Jokainen nuori suunnitteli itse omat valokuvansa. Opinnäytetyöprosessin lähtökohtana oli, että nuorten itsetunto vahvistuu onnistumisen kokemusten kautta. Muistoksi nuorille jäi valokuvat prosessiin osallistumisesta.	
Avainsanat Yhteisöhoitoon tavoitteet ja periaatteet sijaishuoltoyksikössä, lastensuojelu, kiintymyssuhteen merkitys nuoren vuorovaikutuksessa, minäkäsityksen kehitys ja häiriöt, itsetunnon tukeminen sekä tunteet ja niiden käsittely	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Netta Nevalainen & Anni-Erika Ylönen			
Title of Thesis When emotions convey – a participatory photography project with young in foster care and their emotions			
Date	23.11.2015	Pages/Appendices	36/3
Supervisor(s) Petteri Hartikainen, Marjaana Tuovinen and Anne Waldén			
Client Organisation/Partners Foster care unit in Upper Savo			
Abstract In our functional thesis we made inclusive photography project with the young who lives in foster care unit. In this inclusive photography project they get dealing with negative and positive feelings by functional method way. Photographies design and implement was rehabilitative and remedial for the young. Every child and teenage deserves experiences to be loved and accepted just the way they are. In this inclusive photography project were three 15–19 years old teenagers. One of them was photographer in this photography process. Inclusive photography project contains photographies design and implement phases. Photographien meaning was evoke different feelings in watcher and open world of young people by photographies. Theory consists of the aims and principles of commune care in the foster care unit, development of self-image and its disorders, supporting of self-esteem and emotions and dealing ones emotions. The aim of the participatory photography project was to make the young to deal with their emotions as well as to identify and name them. The aim was to make the young understand that all their emotions are allowed and that there is no need to hide or deny any of them. This functional thesis made it possible for the authors to socialize with the young, which helped to build a confidential relationship with them. The thesis was executed in co-operation with a foster care unit in Upper Savo. All the young who took part in this project designed their own photographs. The basis of the thesis process was to strengthen the young's self-esteem through experiences of success. The young were able to keep the photographs as a memory of their participation in the project.			
Keywords Aims and principles of community care in foster care unit, child protection, development of self-image and its disorders, supporting self-esteem, emotions and dealing with one's emotions			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELUN PERUSTEET	7
3	YHTEISÖHOIDON TAVOITTEITA JA PERIAATTEITA SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ	9
3.1	Sijaihuoltoyksikkö terapeuttisena yhteisönä	9
3.2	Voimavarojen hyödyntäminen.....	10
4	KIINTYMYSSUHTEEN MERKITYS VUOROVAIKUTUKSESSA.....	11
4.1	Kaltoinkohtelun ylisukupolvisuus	11
4.2	Sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeudet	12
5	MINÄKÄSITYKSEN KEHITYS JA HÄIRIÖT	13
5.1	Minäkäsityksen rakentuminen	13
5.2	Itsetunnon tukeminen	14
6	TUNTEET JA NIIDEN KÄSITTELY	15
6.1	Vanhemman rooli lapsen tunnekasvatuksessa.....	15
6.2	Sijaihuoltoyksikön nuorten itsesäätelykyvyn kehitys ja tunteiden hallinta	15
7	OSALLISTAVAN VALOKUVAUSPROSESSIN TUOTTEISTAMINEN.....	17
7.1	Kehittämistarpeiden tunnistaminen ja osallistavan valokuvausprosessin suunnitteluvaihe	17
7.2	Valokuvausprosessin toteutusvaihe	19
7.3	Osallistavan valokuvausprosessin ohjaus ja arviointi	20
7.4	Osallistavan valokuvausprosessin viimeistely	26
7.5	Osallistavan valokuvausprosessin arviointi ja palaute.....	26
8	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	32
	LIITE 1: LUPA VALOKUVAUKSEEN JA VALOKUVIEN KÄYTTÖÖN.....	34
	LIITE 2: LUPA VALOKUVAUKSEEN JA VALOKUVIEN KÄYTTÖÖN.....	35
	LIITE 3: LUPA VALOKUVIEN KÄYTTÖÖN.....	36

1 JOHDANTO

Sosiaaliala on erityisessä suhteessa ammattietiikkaan ja ihmisoikeuksiin. Eettisyyden vaatimusta lisää valta ja mahdollisuudet vaikuttaa asiakkaiden elämäntilanteeseen sekä sen kautta koko yhteiskuntaan. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia Oy, 2013.) Ammattieettiset ohjeet ja periaatteet ovat niin sanotusti näkymättömät silmälasit, joiden läpi erittelemme omaa ja työyhteisön toimintaa arvokkaasti ja laadukkaasti. Nämä muistuttavat sosionomia ammatillisesta tavoitteesta eli heikko-osaisten tai apua tarvitsevien tukemisesta. Usein ihmisen arvokkuus ja kehitysmahdollisuudet unohdetaan yhteiskunnallisesti, jolloin ammattieettisyys auttaa näkemään ne. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 186.)

Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen ja nuoren kehitystä, sekä antaa voimaa tulevaisuuden ihmissuhteisiin. Turvallinen kiintymyssuhde rakentuu silloin, kun lapsi saa osakseen vastavuoroista, turvallista vuorovaikutusta. (THL 2015a.) Työntekijän oma kiintymyssuhde vaikuttaa siihen, kuinka hän käsittelee ja vastaanottaa muiden tunteita. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi ja nuori luo vahvan perusuottamuksen elämäänsä sekä omiin voimavaroihinsa. (Ekström, Leppämäki & Vilén 2008, 35–36.)

Toiminnallisen opinnäytetyömme kehittämistehtävänä oli toteuttaa osallistava valokuvausprosessi sijaishuoltoyksikössä asuvien nuorten kanssa. Osallistavan valokuvausprosessin tuotteena syntyi valokuvia liittyen nuorten positiivisiin ja negatiivisiin emootioihin. Osallistavassa valokuvausprosessissa mukana olleiden nuorten emootioiden havainnointi ja tulkitseminen oli vaikeaa. Tämän vuoksi tavoitteenamme oli, että nuori hyväksyisi tunteensa ja oppisi sanoittamaan niitä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda osallistava valokuvausprosessi yhdessä sijaishuoltoyksikön nuorten kanssa. Valokuvat suunniteltiin ja toteutettiin nuorten näkemysten pohjalta. Nuoret suunnittelivat valokuvansa itse, mutta olimme opinnäytetyön toteuttajina tukemassa ja kannustamassa nuoria valintatilanteissa, kuten valokuvauspaikan valinnassa. Toimme prosessimme mukana nuorille lisää virikettä ja toimintaa arjen keskelle. Jokainen lapsi ja nuori ansaitsee kokemuksen olla rakastettu ja hyväksytty juuri sellaisena kuin on.

Valokuvaushetkien tarkoituksena oli tukea nuorten itsetuntoa sekä antaa nuorille onnistumisen kokemuksia toiminnan keinoin. Lisäksi tarkoituksenamme oli tukea yhteisöllisyyttä. Meille opinnäytetyön toteuttajille osallistava valokuvausprosessi tarjosi paljon uusia oppimiskokemuksia nuorten kanssa työskentelystä sekä tuki hyvin ammatillista kasvuamme ja opintojamme, joita olivat lastensuojelu, perhetyö sekä erityisen tuen tarve lapsilla ja nuorilla.

*Ole aina oma itsesi.
Kukaan ei voi sanoa,
että teet sen huonosti.*

Jim Morrison

2 LASTENSUOJELUN PERUSTEET

Lastensuojelu on lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämistä sekä turvaamista. Se koostuu muun muassa lastensuojelutarpeen selvittämisestä, avohuollosta, perhe- ja laitoshuollosta sekä jälkihuollosta. Lastensuojelu on monialaista ja moniytimistä ulottuessaan kasvuolojen kehittämisestä huostaanottoon. (Bardy 2011, 11.)

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltopaikan valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Mahdollisuuksien mukaan täytyy tarkastella lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittäväillä tukitoimilla perhehoidossa tai muualla. (8.4.2011/316 Lastensuojelulaki.)

Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi myös vanhempiensa tai muun huoltajan hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin kun valmistellaan lapsen kotiin palamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen. (12.2.2010/88 Lastensuojelulaki.) Laitoshuoltoon sijoitettavat lapset ovat vaikeahoitaisia ja erityistä osaamista edellyttäviä (Saastamoinen 2008, 30–31).

Kiireellisessä sijoituksessa on yleensä kyse akuuttitilanteesta. Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä vain silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteellinen huolenpito vaarantavat lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi on muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kiireellisen sijoituksen syynä voivat olla kodin olosuhteissa vallitsevat akuutit ongelmat tai lapsesta vastuussa olevan aikuisen käyttäytyminen ja menettely. Kiireellisen sijoituksen tarve voi esimerkiksi syntyä silloin, kun huoltaja on humalatilan tai akuutin mielenterveysongelman vuoksi kykenemätön hoitamaan lasta. (Räty 2010, 284.)

Joidenkin kiireellisten sijoitusten taustalla on niin vakavaa heitteillejättöä tai kaltoinkohtelua, että lapsen henki ja hyvinvointi on välittömässä vaarassa. Lapsen tai nuoren oma käytös voi myös aiheuttaa kiireellisen sijoituksen tarpeen. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi lapsen itsetuhoinen käytös, päihdeiden käyttö tai rikosten tekeminen. (THL 2015b.)

Huostaanotto on mahdollista, mikäli puutteet lapsen kasvuolosuhteissa tai huolenpidossa vaarantavat vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Puutteet voivat ilmetä usealla eri tavalla. Ne voivat olla huoltajien puutteellista kasvatuskäytöstä, huoltajien päihdeongelma tai mielenterveysongelma. Huostaanoton perusteissa kyse voi olla myös lapsen kaltoinkohtelusta, pahoinpitelystä tai lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. (Räty 2010, 296–297.)

Huostaanotto merkitsee suurta muutosta lapsen elämässä. Se on traumaattinen ero omasta perheestä. Huostaanotto voi olla uusi alkua lapselle, jos ympärillä olevat ihmiset hyödyntävät jokaisen

arvostavan eleen korjaavana mahdollisuutena. Huostaanotetuille lapsille on usein jo pienenä siirretty vastuunkantaminen aikuisen tunteista ja tarpeista. Tällöin he ovat menettäneet lapsuuden sekä oikeuden olla rakkauden ja hellyyden keskipisteenä. Lapsi tuntee olevansa syyllinen ulkopuolelta tuleviin sanoihin ja tekoihin. (Savolainen 2008, 146.)

Osallistavaan valokuvausprosessiimme osallistuvat nuoret ovat sijoitettuina ja huostaanotettuina psykiatrasta tukea tarvitsevien nuorten sijaishuoltoyksikköön. Nuorilla on todettu psyykkisiä oireita, kuten masennusta ja unettomuutta. Sijaishuoltoyksikkö turvaa nuorelle iänmukaisen kasvun ja kehityksen ennakoiden nuoren erityistarpeita. Nuoria tuetaan läheisten ihmissuhteiden jatkumisessa.

3 YHTEISÖHOIDON TAVOITTEITA JA PERIAATTEITA SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ

Yhteisöhoidolla tarkoitetaan koko yhteisön tietoista käyttäytymistä hoidollisten, kuntoutuksellisten ja kasvatuksellisten tavoitteiden toteuttamisessa. Yhteisöhoito käsitteenä sisältää fyysisen ja sosiaalisen ympäristön, sekä myös terapiaan, kuntoutukseen ja kasvatukseen liittyviä periaatteita. Yhteisön toiminnan pitäisi palvella hoidollisia, kasvatuksellisia tai kuntoutuksellisia tavoitteita. Tähän tyyliin määriteltynä perustehtävän toteuttamiseen vaikuttavat muun muassa tilat, sisustus, ihmisten käyttäytyminen ja keskinäiset suhteet. (Murto 1997, 13.) Uusille asiakkaille korostetaan yhteisön arvoa. Yhteisön tavoitteet, toimintatavat ja normit tehdään usein selväksi jo ennen uuden jäsenen saapumista yhteisöön. (Murto 1997, 208.)

Henkilöstön keskinäiset suhteet ja yhteisön eheys luovat lisäperustaa toimivalle yhteisöhoidolle. Yksikön esimies on avainasemassa. Tehtävänä on luoda aikaa koko henkilökunnan kokouksille. Henkilöstöyhteisön yhtenäisyyttä ei voida huoltaa tarpeeksi ilman riittäviä yhteisiä kokouksia. Useimmissa yhteisöhoitollisissa yhteisöissä käytetään ulkopuolista työnohjausta tai henkilöstöryhmän vetäjää, joiden tarkoituksena on antaa palautetta tilanteesta ja saada apua keskinäisten jännitteiden käsitteilyyn. (Murto 1997, 242–243.)

Yhteisöhoidossa toiminta etenee aikuisten johdolla. Työntekijät tarvitsevat työn onnistumista varten yhtenäisen käytännön, jonka ympärille kasvatustyö rakentuu johdonmukaisesti. Yhteisöä ohjataan määrätietoisesti ja sen yksilöitä ohjataan yhteistyöhön ja demokraattisiin taitoihin. Yhteisöhoito perustuu yhteiseen suunnitteluun, päätäntään sekä velvollisuuksien ja muiden tehtävien hoitoon. (Kaipio & Murto 1988, 11–13.)

Yhteisöhoidossa yhteisten juhlatilaisuuksien merkitys on tärkeää sekä yksilön että yhteisön itsetunnon ja yhteenkuuluvuuden kannalta. Ne mahdollistavat vaihtelua arkirutiineihin ja tarjoavat uusia tehtäviä kaikkine järjestelyineen. Yhteiset matkat kuuluvat monien yhteisöjen vuotuiseseen ohjelmaan. Niillä on iso merkitys myönteisten odotusten luomisessa ja ne tuovat rikkaita oppimiskokemuksia. (Murto 1997, 247.)

3.1 Sijaishuoltoyksikkö terapeuttisena yhteisönä

Terapeutin yhteisön käsitettä käytetään sekä avo- että laitoshoidossa (Ikonen 2009). Terapeutiksi yhteisöiksi kutsuttu hoito- ja kasvatustyyli on lähtöisin 1940-luvun Englannista sekä 1950-luvun Yhdysvalloista, jossa kehitettiin alkoholisten ja huumeiden käyttäjien hoitomalli. Terapeutin yhteisö tarkoittaa laajasti ajateltuna mitä tahansa hoito- tai kasvatustilasta, joka parantaa potilaiden tai kasvatettavien tilannetta tarjoamalla mahdollisuuksia tuottavaan työhön, kykyjen kehittymiseen ja yhteisön päivittäiseen johtamiseen. Rajatummassa ajattelutavassa sillä tarkoitetaan tiettyjen periaatteiden ja menetelmien soveltamista ihmisten ongelmien käsittelyssä. (Murto 1997, 17–18.)

Terapeuttisten yhteisöjen tarkoituksena on vähentää laitoksien negatiivisia vaikutuksia ja lisätä positiivista terapeuttista voimaa. Yhteisöhoidon eri muotoja yhdistää yhteisön innostus henkilökohtaiseen muutokseen. Näin ollen yhteisöhoidolla ei ole vain yhtä määritelmää. (Kakko 2005, 10.)

Kaikkea yhteisön toimintaa tulisi arvioida ja pohtia yhteisön perustehtävästä käsin. Yhteisöhoidon vaikuttavuus perustuu vertaisryhmän terapeuttisen ja kasvattavan potentiaalin hyödyntämiseen. Jatkuva haaste henkilökunnalle on henkilöstön ja asiakkaiden välisen kuilun ehkäiseminen, luottamuksen rakentaminen ja yhtenäisen yhteisön luominen. (Murto 1997, 239–242.) Vertaistuella on tärkeä merkitys yhteisöhoidossa. Se ymmärretään sosiaalisesti oppimisprosessiksi. Asiakkaiden ja henkilökunnan tehtävät on määritelty tarkasti. Henkilökunnan rooli on yhtä tärkeä kuin asiakkaiden. Se on kuitenkin erilainen, sillä painotus on toiminnan ohjauksessa sekä rakenteiden ylläpidossa. (Ikonen 2009.)

3.2 Voimavarojen hyödyntäminen

Voimavaroilla tarkoitetaan erilaisia vahvuuksia, taitoja ja tietoja, joita yksilöllä on. Kun ihmisen voimavarat ovat lopussa, hän tarvitsee muiden tukea. Asiakas määrittelee voimavaransa itse, mutta työntekijä voi olla asiakkaan tukena löytämässä uusia voimavaroja sekä voimavarojen lähteitä. Positiivisten asioiden kertominen toiselle ihmiselle kohottaa mielialaa ja toimii voimaannuttavana kokemuksena. Ihminen saa usein voimaa siitä, että pääsee toteuttamaan itseään sekä työssä, koulussa että vapaa-ajalla. (Ekström, Leppämäki & Vilén 2008, 54–55.)

Yhteisöhoidon perusteena on, että kaikki yhteisön tapahtumat tukevat kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia tavoitteita. Tämä oli lähtökohtana myös osallistavalle valokuvausprosessillemme. Osallistavan valokuvausprosessin tarkoituksena oli tukea nuoren omaa kuntoutusta ja hyödyntää jokaisen voimavaroja sekä tukea nuorten yhteisöllisyyttä.

4 KIINTYMYSSUHTEEN MERKITYS VUOROVAIKUTUKSESSA

Kehityksen ensimmäiset vuodet ovat vuorovaikutuksen herkkyyskautta, mikä jättää jälkiä tulevaan kehitykseen. Kun on kyse lapsen emotionaalisesta laiminlyönnistä tai muusta kaltoinkohtelusta, on tärkeää ymmärtää varhaisen vuorovaikutuksen normaaliuden ja poikkeavuuden ero.

(Mäkelä & Salo 2012, 260.) Jos lapsi on joutunut kaltoinkohdelluksi, hän joutuu kasvaessaan tekemään kohtuuttoman paljon työtä sen eteen, että saa hyvän elämän (Savolainen 2008, 146).

Turvaton kiintymyssuhde kehittyy, kun aikuinen ei vastaa lapsen viesteihin. Tämä lisää lapsen stressiä. Lapselle kehittyy turvaton, välttelevä kiintymyssuhde, kun aikuinen jättää toistuvasti vastaamatta vauvan tarpeisiin. Vanhemman pitkäkestoisen masennuksen haitalliset vaikutukset lapsen kehityksessä näkyvät vauvan fysiologisina stressireaktioina. (Mäkelä & Salo 2012, 261–262.)

Ristiriitainen kiintymyssuhde on toinen turvattoman kiintymyksen muoto. Vanhempi vastaa lapsen viesteihin ennustamattomasti ja ailahtelevasti. Vanhemman ollessa hyvien tunteiden vallassa hän välittää lapselleen myönteistä olotilaansa usein tunkeutuvuuteen asti. (Mäkelä & Salo 2012, 261–262.)

Disorganisoitunut eli hajanainen kiintymyssuhde tarkoittaa sitä, että vanhempi reagoi korostuneen kielteisesti lapsen ilmaistessa negatiivisia tunteita. Vanhempi voi tällöin käyttää uhkailua tai kuritusväkivaltaa. Vanhemman omien kielteisten tunteiden hallitsemattomuuden ja aggression säätelyvaikeuden voi huomata, kun vanhempi mitätöi ja alistaa lasta. Fyysisen läheisyyden muodot, kuten suukottelu ja liiallinen lähellä pitäminen, ovat ongelmallisia, jos ne eivät tapahdu lapsen tarpeesta. Kyse voi olla siitä, että ne ovat aikuisen läheisyyden tarpeen täyttäjinä. (Mäkelä & Salo 2012, 261–262.)

Lapsen tunnesäätelyn kehitystä haittaa poissaoleva, vihamielinen tai hylkivä emotionaalinen vuorovaikutus. Lapsen, joka on kokenut emotionaalista laiminlyöntiä, on vaikeampi erotella negatiivisia tunnetiloja ja on herkempi aggressiivisille ärsykeille. Lapsi myös ilmaisee enemmän kiukkua ja vähemmän positiivisia tunteita. Tämän tyyppinen vuorovaikutusmalli voi lisätä lapseen kohdistuvaa kaltoinkohtelun riskiä merkittävästi. Osa lapsista, jotka ovat kokeneet poikkeuksellisen aggressiivista vanhemman suuttumusta ja tunkeilua, kehittävät tottelevaisen käyttäytymismallin. Tätä kutsutaan pakonomaiseksi sopeutumiseksi tai tottelevaisuudeksi. Lapsi voi vaikuttaa yhteistyökykyiseltä, mutta samanaikaisesti hän on pelokkaan oloinen ja alistuu vanhemman tahtoon. Lapsi miellyttää vanhempansa välttääkseen tämän suuttumusta. Ylisopeutuva vuorovaikutuskäyttäytyminen voi olla suoja-mekanismi vanhemman kiukun suhteen. (Mäkelä & Salo 2012, 263.)

4.1 Kaltoinkohtelun ylisukupolvisuus

Maailman terveysjärjestön mukaan lasten kaltoinkohtelu käsittää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin sekä kaikenlaisen fyysisen ja emotionaalisen pahoinpitelyn. Siitä on vakavaa haittaa lapsen terveydelle ja kehitykselle. Lisäksi se koettelee lapsen ihmisarvoa. (WHO s.a.) Kaltoinkohtelua on myös perheväkivallan näkeminen. Lastensuojelun tehtävä on ehkäistä, tunnistaa ja puuttua var-

hain havaittuun kaltoinkohteluun. Laiminlyönti on kansainvälisten arvioiden mukaan lapsen kehitykselle vielä haitallisempaa. (THL 2014.)

Jos vanhempi on itse kokenut jonkinasteista laiminlyöntiä, on hänen vaikeaa havaita lapsen hätä tai vastata siihen asianmukaisella tavalla. Lapsen fyysisen kaltoinkohtelun riskitekijänä voi olla oman vanhemman kokemus fyysisestä kaltoinkohtelusta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kaltoinkohtelun vanhemman mielikuva omasta lapsesta voi olla vääristynyt ja lapsi koetaan vaativana sekä hankalana. Vanhemman kyky reflektiiviseen pohdintaan eli kyky tarkastella lapsen mielensisäisiä kokemuksia ovat suoraan yhteydessä vanhemman vuorovaikutuskäyttäytymiseen. (Mäkelä & Salo 2012, 262–263.)

4.2 Sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeudet

Bourdieu on jaotellut sosiaalista pääomaa ryhmään kuulumiseen ja sosiaaliseen verkostoon sekä ihmisten keskinäiseen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Henkilökohtaiset verkostot ovat osa henkilökohtaista sosiaalista pääomaa. Yhteisöllinen sosiaalinen pääoma käsittää luottamuksen instituutioihin, tuntemattomiin ihmisiin ja laajalle ulottuviin verkostoihin. Vuorovaikutusta vahvistetaan yhteisillä säännöillä ja käytännöillä. (Törrönen 2012, 40–42.)

Yksilöt etsivät sellaisen yhteisön, jossa he pääsevät yhteisymmärrykseen. Hyvin toimivat sosiaaliset suhteet antavat voimaa ja tukea yksilön emotionaaliseen ja henkiseen hyvinvointiin. Sosiaalinen kanssakäyminen on toimivaa, kun on olemassa yhteinen ymmärrys ja odotukset. Se edellyttää, että osapuolten välillä on vuorovaikutusta. Kestävät sosiaaliset suhteet edellyttävät vastavuoroisuutta ja keskinäisiin odotuksiin vastaamista. Ne sisältävät useita vuorovaikutuksellisia prosesseja, joiden tarkoituksena on liittää ihmisiä yhteen. (Törrönen 2012, 40–42.)

Lapsen ja nuoren vuorovaikutustaidot kehittyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Jos kasvuympäristö sisältää negatiivista vuorovaikutusta, se on luonnollisesti vaurioittavaa. Heillä on kyky selviytyä psykososiaalisesti vaikeista kasvuoloista. Resilienssillä tarkoitetaan kykyä selviytyä traumatisoivista oloista. Tätä vahvistavat emotionaalisesti turvallinen suhde aikuiseen sekä lapsen kyky käsitellä stressitilanteita. Vaikeuksien kasautuminen lisää puolestaan ongelmakäyttäytymistä. (Nyqvist 2007, 15.)

Sosiaalinen käyttäytyminen on sidoksissa ihmisen aiempaan kohteluun. Huonosti tai väärin kohdeltu ihminen on usein itsekäs tai omaa etuaan etsivä, mutta rakkautta saanut on rakastava ja muita ymmärtävä ihminen. Tunteisiin ja mielialoihin liittyy säännönmukaisuuksia, kuten esimerkiksi kielteinen mieliala supistaa maailmankuvaa, mutta myös laajentaa sitä. (Ojanen 2007, 44.)

5 MINÄKÄSITYKSEN KEHITYS JA HÄIRIÖT

Itsetunto on kiinteästi yksilön minän toimintoihin liittyvää ja se voi viitata kokemusten tilaan. Ennen kaikkea se kuvaa itsearvostuksen astetta. Itsetuntoon liittyviä termejä ovat muun muassa itsekunniotus, itserakkaus ja itsehyväksyntä tai hyljeksintä. Itsetunto kuvastaa yksilön näkemystä omasta voinnista eli minän tilasta. (Kalliopuska 1997, 9, 61.)

Tyttöjen ja poikien itsetunnosta ja sen eroista on tehty paljon tuloksiltaan ristiriitaisia tutkimuksia. Vakuuttavin näyttö on siitä, että itsetunnon määrässä ei ole eroja. Murrosiässä korostuu tyttöjen ja poikien laadullinen erilaisuus itsetunnossa. Tytöt ovat murrosiässä kehitykseltään poikia huomattavasti edellä. Minäkuvan vaihtelut ovat tytöillä suurempia kuin pojilla. Tyttöjä kiinnostaa enemmän asioiden pohdiskelu ja he ovat kielellisesti valmiimpia kuvaamaan tunteitaan. Pojilla itsetunnon kehitystä edistää se, että he tulevat aikaisin puberteettiin. Heillä on monesti itseään vanhempia kavereita, mikä lisää itsevarmuutta. Poikien tietynlainen yksinäisyys alkaa jo murrosiässä ja jatkuu aikuisuudessa. Pojat viihtyvät isoissa ryhmissä, joissa ei solmita varsinaisia tunnetason suhteita. (Keltikangas-Järvinen 1998, 67–69.)

5.1 Minäkäsityksen rakentuminen

Elämään kuuluu hylkäämisen ja hyväksynnän draama, ulkopuoliseksi ja näkymättömäksi jäämisen kipu sekä syvä tarve tulla kokonaisuena nähdyksi ja rakastetuksi. Jokainen ihminen joutuu rakentamaan minäkuvansa näiden vastavoimien välissä. Matkaeväitä ei jaeta tasan. (Savolainen 2008, 145.)

Psykologinen minä tarkoittaa kaikkea sitä, mitä ihminen itse tuntee. Se on ihmisen omaa kokemusta persoonastaan. Minäkuva on erilaisten ominaisuuksien, toimintojen ja päämäärien kokonaisuus, joiden keinoin yksilö kuvaa itseään. Minä määritelmänä on psykologiseen käyttöön tarkoitettu käsite, joka kuvaa ihmisen kokemusta ja selittää hänen toimiaan, päätöksiään ja ratkaisujaan. Kun ihmiseltä puuttuu minuuden tunne, hän ei tunne enää itseään ja ajatuksiaan omikseen, vaan tuntee itsensä vieraaksi. Hän tarkkailee itseään kuin ulkopuolinen ja pelkää muuttuvansa kokonaan toiseksi ihmiseksi. (Keltikangas-Järvinen 1998, 97–98.)

Minä jakautuu kolmeen osaan eli yksityiseen, sosiaaliseen ja ihanneminään. Yksityinen minä syntyy lapselle, kun hän tajuaa, että hänessä on jotain sellaista jonka vain hän itse tietää. Tästä seuraa minuuden, psyykkisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden tunteet. Hän huomaa, että ajatukset, toiveet, unelmat ja pelot ovat henkilökohtaisia. Sosiaalinen minä syntyy silloin kun lapsi huomaa kuuluvansa johonkin ryhmään tai yhteisöön. Ihmisen sosiaalinen minä rakentuu sen hetkisen ryhmän mukaan eli hän painottaa eri yhteyksissä eri asioita. (Keltikangas-Järvinen 1998, 98–99.)

Ihanneminä on ihmisen tavoite elämässä. Tämä sisältää sellaisia ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä, joita ihminen tiedostaa häneltä puuttuvan, mutta jotka hän itselleen haluaisi. Ihanneminään sisältyy moraaliset ja eettiset odotukset, jotka ihminen itselleen asettaa. Ihanteet terveellä ihmisellä ovat aina korkeammalla, kuin mihin hän todellisuudessa yltää. (Keltikangas-Järvinen 1998, 98–99.)

5.2 Itsetunnon tukeminen

Keltikangas-Järvisen mukaan hyvän itsetunnon merkkejä on kuusi. Itsetunto on tunnetta, että olen hyvä. Minäkuva on totuudenmukainen silloin, kun ihmisellä on hyvä itsetunto. Hän tiedostaa omat heikkoutensa, mutta kuitenkin korostaa omia hyviä ominaisuuksiaan ja näkee ne huonoja tärkeämpänä. Ihminen, jolla on hyvä itsetunto, pystyy myöntämään huonot puolensa menettämättä itsekunnioitustaan. (Keltikangas-Järvinen 1998, 17–23.)

Itsetunto on itseluottamusta ja itsensä arvostamista. Itsearvostus tarkoittaa sitä, että kritiikkiä kohdatessaan ihminen pitää kiinni oikeiksi katsomistaan päämääristä. Hän puolustaa itseään ja pitää kiinni oikeuksistaan. Itseluottamus on sitä, että ihminen uskaltaa asettaa itselleen vaatimuksia ja ottaa vastaan haasteita. (Keltikangas-Järvinen 1998, 17–23.)

Itsetunto on oman elämän näkemistä arvokkaana ja ainutkertaisena. Ihminen näkee oman elämänsä ainutkertaisena ja ymmärtää olevansa tärkeä ilman erityisiä suorituksia ja onnistumisia. Ajatus ainutkertaisuudesta ja elämän tärkeydestä perustuvat ihmisen sisäiseen itsearvostukseen. (Keltikangas-Järvinen 1998, 17–23.)

Itsetunto on kykyä arvostaa muita ihmisiä. Itsetunnoltaan vahva ihminen näkee toisen ihmisen osaamisen, antaa tälle tunnustusta ja arvoa. Hän kykenee asettamaan itselleen auktoriteetteja olematta riippuvainen niistä. Itsetunnon puute saa aikaan tunteen, että jokaisessa menestyvässä ihmisessä piilee vaara. Tästä seuraa ajatus, että ihmistä on kritisoitava ja hänen menestymistään vähäteltävä. (Keltikangas-Järvinen 1998, 17–23.)

Itsetunto on itsenäisyyttä oman elämän ratkaisuihin ja riippumattomuutta muiden mielipiteistä. Ihminen ei ole jatkuvasti huolestunut muiden hyväksynnästä eikä pyri toimimaan ja ajattelemaan yleisen mielipiteen mukaisesti. Hän kykenee elämään haluamallaan tavalla eikä sen mukaan mitä ympäristö arvostaa. Ihminen on ratkaisuihin riippuvainen toisista ihmisistä, jos tämä hyvän itsetunnon tuoma itsenäisyys puuttuu. (Keltikangas-Järvinen 1998, 17–23.)

Itsetunto on epäonnistumisten ja pettymysten sietämistä. Hyvän itsetunnon tuntomerkkeihin kuuluu kyky sietää pettymyksiä ja epäonnistumisia. Hyvä itsetunto helpottaa virheiden myöntämistä epäonnistumisen jälkeen ilman itsetunnon vaurioitumista. Epäonnistumisten myöntäminen johtaa reflektointiin. (Keltikangas-Järvinen 1998, 17–23.)

6 TUNTEET JA NIIDEN KÄSITTELY

Tunteet syntyvät ruumiillisista tuntemuksista ja ovat jossain määrin aina sidoksissa toisiinsa. Ensimmäiset hyvän tai pahan kokemukset liittyvät ruumiin toimintoihin ja ovat henkisen minäkokemuksen varhaisia toimintoja. Tunteet ohjaavat ajatuksia ja toimintaa sekä kertovat tarpeista ja toiveista. Ne auttavat tyydyttämään tarpeita sekä tuntemaan vihaa ja pettymystä. Tunteiden tunnistaminen ja kyky kestää niitä antaa oikean kuvan siitä, mitä kehossa ja mielessä tapahtuu. Tunteiden tunnistaminen auttaa selvittämään, mistä muiden ihmisten käyttäytyminen aiheutuu ja kuinka maailmaan tulisi suhtautua. Jännittävät ja koettelevat tapahtumat eivät rikastuta tunnetasolla, jos ihmisen tunteet ovat köyhiä, latteita tai hetkellisiä. Toisaalta elämä voi olla suojattua ja tylsää, mutta tunnetasolla voi olla syviä ja täyteläisiä tunnekokemuksia. Rikas tunne-elämä ei vaadi älyä, kykyä eikä tietoa. (Furman 1998, 319, 321.)

Tunteen mielensisäisen kokemuksen osa-alue vastaa arkista tunnekokemusta, josta puhutaan ”tunteena”. Se saattaa olla tiedostamaton ja siten vaikeasti kuvailtava kokemus. Toisaalta kuitenkin tunnekokemus voi olla reflektiivinen ja tietoinen. Mitä tietoisempi on omasta tunnekokemuksesta, sitä tarkemmin tunnekokemusta pystyy arvioimaan, luokittelemaan, vertailemaan ja säätelemään. Tunnekokemuksen ytimeen kuuluu hahmottaminen kahdella ulottuvuudella: miellyttävä-epämiellyttävä (tunteen valenssi) ja rauhallinen-kiihtynyt (vireystila). (Kokkonen 2010, 15.)

6.1 Vanhemman rooli lapsen tunnekasvatuksessa

Vanhemmat auttavat lapsiaan tuntemaan, sietämään ja välittämään tunteita ajatuksen ja sanojen tasolla. Vanhempien täytyy tuntea lapsen kanssa ja auttaa lasta omien tunteiden hallinnassa. Ilman vanhempien tukea pieni lapsi ei pysty tuntemaan lainkaan. Lapsen kyky tuntea ja sietää tunteita on sidoksissa siihen, tuntevatko äiti tai isä hänen kanssaan. Vanhempien täytyy ottaa lapsen tunteet kannettavikseen, esimerkiksi taaperon tai esikouluikäisen lapsen kokiessa jotain radikaalia. Vanhemmat, joita ei ole lapsena tuettu tuntemaan, eivät osaa auttaa omia lapsiaan tunnekokemuksissa. (Furman 1998, 324–327.)

Monet tunteet, jotka hyödyttävät ja rikastuttavat persoonallisuutta, voivat tuntua pienestä lapsesta uhkaavalta. Lapsen kehityksessä on esteitä, jotka voivat vaikeuttaa tunteiden hallintaa ja sietämistä. (Furman 1998, 329.) Lapset pelkäävät epämurkavista tunteista aiheutuvaa pahaa oloa eivätkä halua kohdata niitä, vaikka vanhempi olisi auttamassa. Tunteet saattavat liittyä tilanteisiin, joissa esimerkiksi äiti tekee lähtövalmisteluja eikä lapsi halua huomata äidin vilkuttavan. Tällaiset tilanteet olisivat hyödyksi lasten tunteiden syventämisessä. (Furman 1998, 331.)

6.2 Sijaishuoltoyksikön nuorten itsesäätelykyvyn kehitys ja tunteiden hallinta

Ojanen (2007) tiivisti psykologi Alice Isenin teorian tunteisiin liittyneistä väärinkäsityksistä. Tulkintojen taustalla on vanha järjen ja tunteiden vastakkainasettelu. Isen tiivisti tutkimustulokset neljään kohtaan. Positiivisilla tunteilla on järkevää ajattelua edistävä vaikutus. Positiivinen mieliala johtaa

hyviin tuloksiin. Optimismi ja hyvä mieliala edistävät avoimuutta joustavuutta ja toisten hyväksymistä. Ongelmien ratkaiseminen helpottuu, koska ongelmatilanteet nähdään laajemmin. Positiivisen tunteen vallassa auttaminen ja auttamisen järkevyyttä lisääntyvät. Positiivisella mielialalla on iso merkitys silloin, kun tehtävät ovat epämiellyttäviä tai kiusallisia.

Tunteita on hankala erottaa tavoitteellisesta prosessista. Tunteet, motiivit ja kognitiot vaikuttavat vahvasti toisiinsa. Hyvällä mielialalla on positiivinen vaikutus tavoitteisiin pyrittäessä, kun tehtävä on mieluinen. Tunne on osa motivoitunutta käyttäytymistä ja yleensä muut prosessin osat voi olla tunnetta tärkeämpiä. (Ojanen 2007, 42–43.)

Positiivisten ja negatiivisten tunteiden vaikutukset eivät ole symmetrisiä. Positiivinen tunne edistää auttamista. Negatiivisilla tunteilla voi olla myös positiivisia vaikutuksia. Heikoilla positiivisilla tunteilla voi olla merkityksellisiä vaikutuksia. Useissa tutkimuksissa on havaittu pienillä myönteisillä asioilla, kuten kehumisella, olevan vaikutusta sosiaaliseen käyttäytymiseen. Positiivinen tunne jättää suuremman muistijäljen, kuin neutraali tai kielteinen tunne. (Ojanen 2007, 42–43.)

7 OSALLISTAVAN VALOKUVAUSPROSESSIN TUOTTEISTAMINEN

Osallisuuden tunne syntyy silloin, kun ihminen on mukana jossain yhteisössä. Osallisuus ilmenee arvostuksena, tasavertaisuutena, luottamuksena ja vaikuttamismahdollisuutena. Sen kokeminen on suojaava tekijä syrjäytymistä vastaan. (THL 2015d.) Osallisuudella tarkoitetaan sitä, miten voi määrittää, toteuttaa ja arvioida oman edun mukaista työtä. Identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää olla mukana itselle merkittävässä yhteisössä. (THL 2015c.)

Valitsimme opinnäytetyömme kehittämistehtävän ammatillisen esittelyn taustalle Jämsän ja Mannisen tuotekehitysprosessin kuvauksen. Heidän mukaansa tuotekehitysprosessin vaiheita ovat kehittämistarpeen tunnistaminen, ideointi, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely (Jämsä & Manninen 2000, 28). Ideointivaihe käynnistetään siinä vaiheessa, kun saadaan varmuus kehittämistarpeesta. Kyseinen vaihe saattaa olla lyhyt, jos kyseessä on olemassa olevan tuotteen päivittäminen käyttötarkoituksen mukaiseksi. (Jämsä & Manninen 2000, 35.) Luonnosteluvaihe aloitetaan siinä vaiheessa, kun päätetään suunniteltavasta ja valmistettavasta tuotteesta. Luonnosteluvaiheessa selvitetään, mille kohderyhmälle tuote tulee käyttöön. Kaikista parhaiten asiakkaita palvelee sellainen tuote, joka on luotu heidän tarpeidensa, kykyjensä ja muiden olennaisten ominaisuuksien mukaiseksi. (Jämsä & Manninen 2000, 43–44.)

On tärkeää tuntea sen toimintayksikön säädökset, ohjeet, suunnitelmat ja toimintaohjelmat, jonka käyttöön tuotetta suunnitellaan. Toimintayksiköllä voi olla käytössään sellaisia arvoja ja periaatteita, joiden toteutuminen halutaan varmistaa tuotteella. (Jämsä & Manninen 2000, 49.) Meidän työsämme tuotekehitysprosessin vaiheet on nimetty kehittämistarpeiden tunnistamiseksi, suunnitteluksi, toteutukseksi ja viimeistelyksi. Yhdistimme Jämsän ja Mannisen tuotekehitysprosessissa olevat ideointi- ja luonnosteluvaiheet suunnitteluvaiheeksi.

Toimeksiantajanamme oli ylä-savolainen 7-paikkainen sijaishuoltoyksikkö, joka tarjoaa sijaishuoltoa yli 10-vuotiaille lapsille ja nuorille. Sijaishuoltoyksiköllä on lupa ympärivuorokautiseen laitoshoittoon. Kasvatustyössä keskeinen työmenetelmä on yhteisöhoito. Moniammatillisen työryhmän työote on suunnitelmallinen, tavoitteellinen sekä reflektioiva. Sijaishuoltoyksikkö tarjoaa turvallisen ja rauhallisen kasvuympäristön, viihtyisät toimitilat sekä ammattitaitoisen ja riittävän henkilöstön. Heidän toimintaansa ohjaa sosiaalialan ammattieettiset perusteet. Heidän tavoitteensa on tukea nuoria elämään onnellisesti yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Perustehtävänä on turvata nuorille iänmukainen kasvu ja kehitys, joissa korostuu heidän yksilöllisyytensä ja erityistarpeensa.

7.1 Kehittämistarpeiden tunnistaminen ja osallistavan valokuvausprosessin suunnitteluvaihe

Kehittämistehtävän tavoitteena oli suunnitella valokuvausprosessi, jossa nuorella on mahdollista käsitellä omia tunteitaan, tunnistaa, ja sanoittaa niitä sekä vaikuttaa minäkuvaan valokuvilla. Työn tarkoituksena oli syventää tietojamme lastensuojelutyöstä nuorten parissa. Tarkoituksenamme oli, että nuorten tunteiden käsittely helpottuisi toiminnallisilla hetkillä. Tavoitteena oli, että nuori ymmärtäisi kaikkien tunteiden olevan sallittuja ja uskaltaisi kertoa niistä avoimesti.

Nuorten huoltajilta pyydettiin lupa nuorten valokuvaamiseen ja valokuvien käyttöön opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa (LIITE 1). Toimeksiantajalta pyydettiin lupa nuorten valokuvaamiseen ja valokuvien käyttöön opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa (LIITE 2). Huoltajilta pyydettiin lupa käyttää valokuvia opinnäytetyön esityksessä sekä valokuvanäyttelyssä (LIITE 3).

Prosessissa mukana olleille nuorille tunteiden käsittely on haasteellista ja heidän itsetuntonsa on rakentumassa. Heidän minäkäsityksensä on hajanainen, mutta jokaisen oman kuntoutustason mukainen. Sijaishuoltoyksikön nuorten vuorovaikutuksen tukeminen oli prosessimme toimivuuden kannalta erittäin tärkeää.

Nuoret olivat toimintakyvyltään ja kuntoutusasteeltaan eritasoisia, mutta hyödynsimme jokaisen henkilökohtaisia vahvuuksia toiminnallisoin keinoin. Tämä vahvisti jokaisen nuoren käsitystä itsestään, mutta samalla pyrimme tukemaan ja yhdistämään heitä osana sijaishuoltoyksikön yhteisöä. Toimme työskentelyssämme keskusteluin esille vahvistavia näkökulmia ja pohdintoja jokaisen nuoren omasta suunnitelmasta valokuviin liittyen.

Esittelimme nuorille kehittämistehtävän eli osallistavan valokuvausprosessin tavoitteet sijaishuoltoyksikössä loppuvuodesta 2014. Kysyimme nuorten kiinnostusta osallistua valokuvausprosessiin. Nuorilla oli aikaa noin kuusi kuukautta miettiä osallistumistaan. Kerroimme nuorille ohjeistukseksi, että valokuvissa täytyy olla positiivinen ja negatiivinen tunne. Painotimme kuitenkin sitä, että tunne ei saa olla liian raskas käsiteltäväksi. Kolme nuorta ilmoittautui mukaan prosessiimme. He olivat iältään 15-19 vuotiaita. Osallistimme nuoria yhteissuunnitteluun ja otimme jo tässä vaiheessa vastaan heidän ideoitaan valokuvien sisällöstä.

Toukokuussa 2015 suunnittelimme nuorten kanssa kuvien sisällön. Kävimme yksilöllisesti jokaisen nuoren kanssa läpi kuvausideat sekä niiden toteutusmahdollisuudet. Lisäksi selvitimme nuorten halukkuutta toimia kuvaajana sekä valokuvien käsittelijänä prosessissamme. Yksi nuorista kertoi innokkuutensa, joten sovimme kaikkien prosessiin osallistuvien kanssa yhdessä, että nuori voi toimia näissä vastuullisissa tehtävissä. Kuvaajana toimivan nuoren osallisuutta saimme näin ollen laajennettua.

Kuvausajankohdaksi sovimme kesäkuun lopun. Nuorilla oli mahdollisuus valita kuvausajankohta itse, mutta kaikkien nuorten suunnitelmat sijoittuivat kesäaikaan. Nuoret saivat päättää tuleeko kuvauksiin sijaishuoltoyksikön työntekijä mukaan. Kaikki nuoret halusivat toteuttaa kuvauksen ilman työntekijöiden läsnäoloa.

Kuvatut tunteet ovat vapaus, rakkaus ja onnellisuus sekä hämmennys, suru ja yksinäisyys. Nuoret nimesivät tunteet itse. Jokaiseen kuvaan liitimme joko englannin- tai suomenkielisen tekstin, jonka nuori sai itse päättää. Nuoret päättivät tekstit valokuvaamisen ja kuvien katselun jälkeen. Tekstit ovat joko nuorten itse keksimiä tai tunnettujen kappaleiden sanoituksia. Tekstien tarkoituksena on selkeyttää kuvissa olevia tunteita ja niiden sisältöä.

Konsultoimme henkilöstöä suunnitelmien toteutuskelpoisuudesta ja päätimme ideoista yhteistyössä heidän kanssaan. Hylkäsimme muutaman idean, koska aihe olisi mahdollisesti aiheuttanut liikaa ahdistusta kuvaustilanteen jälkeen. Tällaisten kuvien aiheeksi nuoret ehdottivat muun muassa viiltelyä. Kuvien tavoitteena oli tuoda mahdollisimman hyvin esille nuorten valitsemat tunteet.

Nuoret saivat vaikuttaa kuvauspaikkojen valinnassa. Ehdotimme nuorille heidän ideoidensa mukaisia paikkoja ja valitsimme vaihtoehtoista sellaiset, jotka vastasivat nuorten odotuksia. Yksi nuori halusi toteuttaa kuvat rannalla, toinen halusi kuvausrekvisiitaksi kukkia sekä eläimiä ja kolmas halusi työskennellä tutussa ympäristössä, jossa hänen on hyvä olla. Sovimme jokaiselle nuorelle oman kuvauspäivän, jolloin paikalla ovat kuvattava nuori, valokuvaaja ja opinnäytetyön toteuttajat. Valokuvaajaksi päätyi nuori, jolla oli mielenkiintoa ja taitoa toteuttaa kuvia toivomusten ja ideoiden pohjalta. Nuori oli ainoa, joka halusi toimia kuvaajana osallistavassa valokuvausprosessissa.

Toimeksiantajan kanssa sovimme, että he antavat meille suullisen palautteen jokaisen toimintakerän jälkeen. Suullinen palaute otettiin vastaan vapaamuotoisesti, eikä siihen suunniteltu mitään lomaketta, jonka mukaan palaute etenisi. Osallistavasta valokuvausprosessista toimeksiantaja antoi meille vapaamuotoisen kirjallisen palautteen, jonka he laittoivat meille sähköpostitse.

7.2 Valokuvausprosessin toteutusvaihe

Valokuvaustuokioiden jälkeen katsoimme yhdessä nuorten kanssa valokuvat läpi ja valitsimme niistä onnistuneimmat otokset. Valinnassa tärkeää ja keskeistä oli se, että nuorten yksityisyys pysyy salassa. Tämä tarkoittaa sitä, että nuorten kasvot eivät saa näkyä valokuvissa. Valinnan jälkeen tapasimme jälleen prosessiin osallistuvat nuoret, jolloin he saivat päättää meidän valitsemistamme kuvista sellaiset, jotka tulevat luomaamme valokuvanäyttelyyn. Annoimme sanallisesti ohjeeksi, että jokainen valokuvausprosessiin osallistuneista nuorista sai valita omista kuvistaan kaksi, negatiivisen sekä positiivisen tunteen.

Valokuvat kuvattiin muistikortille, joka jäi kuvausten päätteeksi sijaishuoltoyksikön haltuun. Kuvaajana ja valokuvien muokkaajana toimineelle nuorelle ei jäänyt muokkaamisen jälkeen omalla tietokoneelleen osallistavaan valokuvausprosessiin liittyviä valokuvia. Opinnäytetyön toteuttajien haltuun jäivät ainoastaan opinnäytetyössä esiintyvät valokuvat.

7.3 Osallistavan valokuvausprosessin ohjaus ja arviointi

Nuori valitsi positiiviseksi tunteekseen vapauden. Kuvauspaikaksi valikoitui pelto, jonka taustalla on järvimaisema. Pohdimme yhdessä nuoren kanssa, että tällainen maisema auttaa saavuttamaan vapauden tunteen, sillä keskellä peltoa ei ole liikennettä tai ulkopuolisia ihmisiä häiritsemässä tilannetta. Kuvaustilanteen alussa nuorta selvästi hieman jännitti, mutta muutaman kuvan jälkeen hänen olemuksensa oli jo rennompaa ja hän pystyi hyvin samaistumaan kuvattavaan tunteeseen. Kuvausten alkuvaiheessa nuori ehdotti, että hän haluaa hyppiä pellolla. Mielestämme tämä idea oli hyvä, sillä hyppimällä nuori pystyi vapauttamaan sisällä olevat tunteet ja lisäksi hyppiminen rentouttaa yleistä ilmapiiriä sekä rikkoo mahdolliset jännitteet. Kuvaustilanteessa nuori esitti omia ideoitaan ja otti hyvin vastaan kuvaajan sekä opinnäytetyön toteuttajien ehdotuksia. Kannustimme nuorta heittäytymään näyttämällä esimerkkiä, miten hän voi hyppiä ja heiluttaa käsiä. Nuori heittäytyi näyttämiemme esimerkkien jälkeen ja sai lisää innokkuutta siitä, kun kehuimme hänen luovaa tapansa hyppiä pellolla (KUVA 1).

KUVA 1. Vapaus. "Hypin, ilosta, riemusta ja vapaudesta."

Nuori valitsi negatiiviseksi tunteekseen hämmennyksen. Etsimme sopivia valaistusolosuhteita ja tunnelmaa kuvaavia paikkoja. Alkuperäinen suunnitelma hämärästä portaikosta ei kuitenkaan toiminut, sillä emme saaneet sinne tarpeeksi hyvää valaistusta. Nuori käsitteli tämän asian hienosti ja hän heti ehdottikin uutta kuvauspaikkaa. Otimme kuvia useissa eri paikoissa ja asennoissa, mutta autossa kuvattu otos valikoitui parhaaksi. Hämmennystä kuvatessa nuorelle oli erityisen tärkeää se, että hän saa olla kasvot kamerasta poispäin. Tämän hän perusteli sillä, että se sopii kuvan alakuloiseen tunnelmaan. Nuori eläytyi selkeästi paremmin negatiivisen kuin positiivisen tunteen kuvaamiseen (KUVA 2).

KUVA 2. Hämmennys. "Älä katso minua!"

Nuori valitsi positiiviseksi tunteekseen rakkauden. Kissa toimi rakkaudentunteen luojana. Nuori kertoi rohkeasti omia ideoitaan kuvaukseen liittyen ja otti hyvin vastaan valokuvaajan ja meidän ehdotuksia. Alun perin tarkoituksenamme oli kuvata erään kirsikkapuun luona, mutta juuri muutamaa päivää ennen kuvauksia kova tuuli ja sade olivat karistaneet lähes kaikki puun kukat pois. Onneksi löysimme upeat lumipallopensaat, joiden luokse menimme valokuvaamaan positiivista tunnetta. Nuori saapui kuvauspaikalle iloisena ja odottavaisena, sillä hänen kanssaan olimme luoneet selkeät raamit kuvien sisällölle. Selkeät raamit sisälsivät alusta alkaen kesäisen maiseman, johon sisältyy kukkia ja nuori, joka pitää kissaa sylissänsä. Nuori ei ollut kuvauksissa jännittänyt ja kissan kanssa toimiminen oli luontevaa (KUVA 3).

KUVA 3. Rakkaus. "Minä valitsin sinut ja sinut minä sain."

Negatiiviseksi tunteeksi nuori valitsi surun. Järjestimme nuorelle mahdollisuuden käyttää kuvausrekvisiittana myös koiraa. Nuorella oli useita ideoita siitä, miten kuvan voisi toteuttaa, joten välillä kuvausrekvisiittana käytettiin kissaa ja koiraa yhtä aikaa. Kissa ja koira tulivat kuvauksissa hyvin toimeen keskenään, vaikka eivät olleet toisiaan aiemmin tavanneet. Nuoren toimiminen myös koiran kanssa oli luontevaa. Nuoren oma toiminta kuvauksissa oli rentoa. Kuvausten loppuvaiheessa nuori alkoi olla levoton ja keskittyminen oli haasteellista. Nuori kertoi olevansa tyytyväinen omaan toimintaansa kuvaustilanteissa. Lopputuloksena hän valitsi tämän kuvan, sillä se kuvaa parhaiten surullista tunnetta, johon alun perin pyrimme (KUVA 4).

KUVA 4. Suru. "Suruun pyyhitin silmistäni pois, kuin totta olla kaunis uni vois. Mä kesken kiireen hellän hymyn nään, vain siksi vielä uskon elämään." – Vexi Salmi

Nuori valitsi positiiviseksi tunteekseen onnellisuuden. Hän valitsi kuvauspaikaksi rantamaiseman. Nuorella oli paljon kuviin liittyviä ideoita ja hän oli hyvin tarkkaan suunnitellut oman näkemyksensä valmiista kuvista. Nuori osallistui yhteissuunnitteluun innokkaasti ja oli valmis joiltakin osin muuttamaan ajatuksiaan helpommin toteutettaviksi. Nuoren oleminen kameran edessä oli luontevaa ja hän osasi hyvin havainnoida pieniä yksityiskohtia poseerauksissaan (KUVA 5).

KUVA 5. Onnellisuus. "Dream on — for every dark night there is brighter day."

Yksinäisyys oli nuoren valinta negatiiviseksi tunteeksi. Kuvausideoita hänellä oli monta erilaista ja niitä toteutettiin useissa eri paikoissa. Muita ideoita oli muun muassa sellainen, jossa nuori istuu suuren puun alla yksinäisenä. Nuori oli kuvattaessa hyvin omatoiminen, mutta kuunteli vinkkejä mielellään. Tämän nuoren negatiivinen tunne kuvattiin ennen positiivista tunnetta. Näin toimimme hänen omasta ehdotuksestaan (KUVA 6).

KUVA 6. Yksinäisyys. "Happiness cancelled – you killed what was left of the good in me."

7.4 Osallistavan valokuvausprosessin viimeistely

Nuorten päätösten jälkeen valokuvaajana toiminut nuori käsitteli valokuvat omalla tietokoneellaan. Valokuvien käsittelyyn pyysimme luvan jokaiselta nuorelta erikseen. Nuoret kertoivat toiveitaan ja ajatuksiaan siitä, millaisia he lopullisista kuvista haluavat. Kerroimme kuvien käsittelijälle muiden nuorten ideoita ja pohdimme yhdessä toteutusmahdollisuuksia.

Nuori muokkasi kuvat, jonka jälkeen näytimme ne muille osallistavassa valokuvausprosessissa mukana olleille nuorille. Kaikki olivat tyytyväisiä kuviin, jolloin pääsimme tilaamaan kuvat isoina julisteina. Kuvajulisteet tilattiin Ifolorilta ja kehukset ostettiin Ikeasta. Kehystimme kuvat itse. Opinnäytetyön esityksen jälkeen jätimme kuvat Savonia ammattikorkeakoululle valokuvanäyttelyyn.

7.5 Osallistavan valokuvausprosessin arviointi ja palaute

Nuoret osasivat hyvin nähdä omat onnistumisen kokemukset sekä antoivat itselleen tervettä kritiikkiä siitä, mitä olisi voinut tehdä toisin. Nuorten antama palaute oli meidän ammatillisen kasvamisen vuoksi tärkeää, jotta tiedostamme omat vahvuutemme ja pystymme kehittämään itseämme sekä yksilö- että ryhmätoiminnassa. Ohjaustaitomme ovat kehittyneet osallistavan valokuvausprosessin aikana käytännötilanteissa.

Nuorten tunteiden käsittely osallistavan valokuvausprosessin aikana sujui hyvin. Valokuvattavat tunteet olivat nuorten kuntoutustason mukaisia. Tarkoituksenamme oli tukea nuorten kuntoutusprosessia, ja mielestämme onnistuimme siinä hyvin. Meille oli tärkeää, että osallistavasta valokuvausprosessista jää nuorille jokin pysyvä muisto, joten valokuvanäyttelyn jälkeen nuoret saavat kuvat itselleen. Koimme, että tämä oli nuorille hyvä kannustin valokuvausprosessin aikana. Kuvat voivat tulevaisuudessa muistuttaa nuoria onnistumisen kokemuksesta ja antaa luottamusta tulevissa haasteissa. Nuorena saadut onnistumisen kokemukset kasvattavat heidän itseluottamustaan ja antavat rohkeutta osallistua jatkossakin vastaavanlaisiin prosesseihin.

Palautteen otimme vastaan suullisesti vuorovaikutuksellisten tavoitteiden vuoksi. Koska opinnäytetyömme on toiminnallinen, halusimme myös palautteenkeruumenetelmässä mukaila tätä linjaa mahdollisimman huolellisesti. Palautekeskustelu nuoren kanssa kiteytti hyvin työn, jota olimme toimivan luottamus- ja vuorovaikutussuhteen eteen tehneet. Olimme otettuja siitä, kuinka realistisen palautteen nuoret antoivat toiminnastamme. Koimme, että suullisesti kerätty palaute on tarkempaa ja suurempaa kuin kirjallisesti kerätty palaute. Nuoret eivät olisi jaksaneet keskittyä kirjalliseen palautteeseen niin huolellisesti, että olisimme saaneet yhtä kattavan ja suoran palautteen kuin suullisesti. Usein nuorilla, joilla on mielenterveydellisiä ongelmia, on haasteita erilaisten lomakkeiden täytössä, joten tämä myös tuki päätöstämme suullisesta palautteesta.

Palautekeskustelun tarkoituksena oli kerätä avoin palaute osallistavaan valokuvausprosessiin osallistuneilta nuorilta. Keskustelut toteutettiin yksilökeskusteluina nuorten toiveiden mukaisesti. Keskuste-

lutilanteesta teimme mahdollisimman luontevan ja avoimen, jossa nuorilla oli mahdollisuus kertoa rehellinen mielipide.

Suunnitteluvaihe sujui nuorten mielestä ongelmitta. Yksi nuorista kuitenkin toivoi, että olisimme tuoneet lisää omia mielipiteitämme esille valokuvia suunniteltaessa ja kuvattaessa. Yksi nuori kertoi innostuneensa prosessista heti, kun ensimmäistä kertaa kerroimme heille aiheesta.

Toimitte hyvin mielenterveysongelmaisten nuorten kanssa. Itse olin projektissa luova ja minulla oli hyviä ideoita.

Valokuvaajana toimineen nuoren mielestä kuvauspäiviä olisi voinut järjestää useampia ja niitä olisi voinut toteuttaa eri paikoissa. Hän olisi toivonut enemmän osallistujia valokuvausprosessiin. Hän kertoi olleensa tyytyväinen, kun pääsi osallistumaan prosessiin valokuvaajan roolissa ja toteuttamaan omaa intohimoaan.

Nuorten mielestä valokuvausprosessi toi mukavaa vaihtelua arkeen. Prosessissa pääsi ilmaisemaan itseään. Yhden nuoren mielestä prosessi tuntui hieman tylsältä. Nuoret kokivat valokuvauksen luontevana, mutta erään nuoren mielestä kameran edessä oleminen tuntui hermostuttavalta. Valokuvaaja sekä me olimme rauhallisia kuvausten aikana, eikä kenelläkään ollut kiire minnekään. Nuoret olivat tyytyväisiä kuvien kokonaisuuteen.

Vapaus on tunne, josta tykkään ja koen sitä harvoin. Hämmennystä tunnen usein ja se on epämukavaa.

Sijaishuoltoyksikön henkilökunta antoi meille kirjallisen palautteen opinnäytetyön toiminnallisista osuuksista. Jokaisen kuvauskerran jälkeen keskustelimme työvuorossa olevien ohjaajien kanssa toiminnan sujuvuudesta ja mahdollisista kommunikointiongelmista nuorten välillä. Näin ollen sekä me opinnäytetyön tekijöinä että sijaishuoltoyksikkö toimeksiantajana saimme mahdollisimman suuren hyödyn opinnäytetyöstämme.

Sijaishuoltoyksikön työntekijät edellyttivät meiltä asiakaslähtöistä työtettä eli nuorten toiveiden ja ajatusten kuulemista sekä näiden ennakointia työskentelyssämme. He odottivat työskentelymme olevan omatoimista ja meidän ottavan vastuun työn etenemisestä. Henkilökunta oli sitä mieltä, että olemme pitäneet työryhmää hyvin ajan tasalla opinnäytetyön eri vaiheissa. Olemme olleet omatoimisia työskentelyssämme ja toimineet annettujen ohjeiden mukaisesti. He olivat tyytyväisiä siihen, että olemme pyytäneet ja ottaneet vastaan palautetta koko opinnäytetyöprosessin ajan. He kokivat tärkeänä, että otimme vastaan työryhmän mielipiteet ja kommentit työskentelyssämme ja toimimme esille erilaisia näkökulmia ja pohdintoja työskentelystä.

Työryhmä pohti, että saimme osallistettua nuoria ja innostettua heitä toimintaan. Heidän näkökulmastaan katsoen kohtasimme nuoret koko osallistavan valokuvausprosessin ajan yksilöinä sekä hyödynsimme nuorten vahvuuksia ja toteutimme prosessia nuorten ehdoilla. He olivat sitä mieltä, että olimme varanneet riittävästi aikaa tapaamisiin ja valokuvaushetkiin nuorten kanssa.

Kokonaisuutena työryhmä koki, että opinnäytetyömme tarjosi heille onnistuneen kokonaisuuden. Nuoret osallistuivat ja olivat kiinnostuneita prosessista. He kokivat, että olemme prosessin toteuttajina toimineet itsenäisesti ja positiivisella asenteella. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus oli työryhmän silmin nuoria yhdistävä tekijä samanaikaisesti, kun se toimi jokaisen nuoren henkilökohtaisena prosessina.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena meillä oli luoda osallistava valokuvausprosessi yhdessä nuorten kanssa. Osallistavan valokuvausprosessin tavoitteena oli antaa nuorille mahdollisuus käsitellä omia tunteitaan ja oppia sanoittamaan niitä. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös antaa erityistä tukea tarvitseville nuorille onnistumisen kokemuksia. Halusimme onnistumisten kautta tukea heidän itseluottamustaan ja uskoaan siihen, että he pystyvät toteuttamaan pitkäjänteistä prosessia yhdessä muiden ihmisten kanssa. Tavoitteenamme oli myös syventää tietojamme lastensuojelun asiakkaiden kanssa tehtävästä työstä sekä kehittää omaa osaamista haastavissa tilanteissa. Tämä oli meille tärkeää, koska molemmat erikoistuimme lastensuojeluun ja tulemme työssämme kohtaamaan asiakkaiden kanssa monenlaisia tilanteita.

Opinnäytetyön aloitusvaiheessa meillä oli tiedossa vain se, että haluamme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, joka liittyy jollain tavalla lastensuojelun asiakkaisiin. Opinnäytetyötä suunnitellessamme meille oli tärkeää, että nuorille jäisi jokin pysyvä muisto prosessista, johon he lähtivät mukaan. Halusimme opinnäytetyössämme kokeilla jotain uutta, josta meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta. Näin ollen ajatus osallistavasta valokuvausprosessista syntyi.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys muotoutui jo opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa. Teoriatietaa valitsemistamme aiheista löytyi paljon. Tuoreiden ja työhömmä soveltuvien teoriatietojen löytyminen tuotti eniten haastetta teoreettisessa viitekehyksessä.

Esittelimme kehittämistehtävän Jämsän ja Mannisen tuotekehitysprosessikuvauksen keinoin. Tämä tuotti meille haastetta, sillä oman työn tuotteistaminen oli meille uutta. Meidän oli aluksi hankala hahmottaa, kuinka osallistava valokuvausprosessi tuotteistetaan.

Kehittämistehtävän tavoitteena oli suunnitella valokuvausprosessi, jossa nuorella on mahdollista käsitellä omia tunteitaan, tunnistaa, ja sanoittaa niitä sekä vaikuttaa minäkuvaan valokuvilla. Tarkoituksenamme oli, että nuorten tunteiden käsittely helpottuisi toiminnallisilla hetkillä. Tavoitteena oli, että nuori ymmärtäisi kaikkien tunteiden olevan sallittuja ja uskaltaisi kertoa niistä avoimesti. Onnistuimme tässä tavoitteessamme mielestämme hyvin. Jokainen osallistavassa valokuvausprosessissa mukana ollut nuori sanoitti tunteitaan prosessin jälkeen paremmin kuin ennen prosessia. Nuoret myös tunnistivat esiin tulleita tunteita. Mukana olleiden nuorten minäkuva on hyvin hajanainen ja he katsoivat kuvista hyvin kriittisesti itseään. Keskustelimme nuorten kanssa kuvista avoimesti. Tämä auttoi nuoria huomaamaan omat vahvuudet ja onnistumiset valokuvissa.

Annoimme tietoisesti nuorille tilan suunnitella ja toteuttaa kuvat itse, sillä prosessin tarkoituksena oli luoda näyttely nuorten tunteista heidän omien suunnitelmiansa pohjalta. Yllätyimme positiivisesti siitä, kuinka hyvin mukana olleet nuoret suhtautuvat prosessiin ja ottivat itse vastuun omien kuvien suunnittelusta. Tuimme ja kannustimme nuoria esittämään rohkeasti omia mielipiteitään kuvien suunnittelussa ja nimeämisessä. Kaikissa prosessin vaiheissa keskustelimme jokaisen nuoren kanssa

henkilökohtaisesti hänen toiveistaan ja ajatuksistaan. Keskustelimme aina ensin nuorten kanssa, ja toimintatuokioiden lopuksi kerroimme työryhmälle missä olemme työssämme menossa.

Osallistavan valokuvausprosessin aikana työskentelyn kohteena oli prosessiin osallistuneet nuoret. Olimme kiinnostuneita nuorten asioista ja kyselimme heidän kuulumisiaan. Prosessin edetessä nuoret kertoivat enemmän heidän omista asioistaan. Nuoret huomasivat, että hyväksyimme heidät juuri sellaisina kuin he ovat. Osallistavalla valokuvausprosessilla saimme annettua nuorille juuri sellaisen kokemuksen, mitä lähdimme tavoittelemaan.

Eettisyyttä työssämme lisäsi se, että valokuvausprosessin kuvat jäivät ainoastaan sijaishuoltoyksikön haltuun. Meille opinnäytetyön toteuttajille jäi ainoastaan opinnäytetyössä olevat kuvat. Osallistavan valokuvausprosessin aikana olimme erityisen tarkkoja siitä, että valokuvat ja sijaishuoltoyksikkö pysyivät salassa. Pidimme huolta siitä, että kuvat ovat tallennettuina ainoastaan muistikortilla, joka oli hallussamme koko prosessin ajan. Valokuvien tilausten jälkeen annoimme muistikortin sijaishuoltoyksikön haltuun.

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toiminut ylä-savolainen sijaishuoltoyksikkö on ollut aktiivisesti mukana opinnäytetyöprosessissa. He antoivat koko opinnäytetyöprosessin ajan palautetta toiminnastamme ja olivat mukana innostamassa nuoria mukaan osallistavaan valokuvausprosessiin. Sijaishuoltoyksikön työntekijät ottivat hyvin vastaan tekemämme havainnot nuorista ja tukivat meitä hyvin haasteellisissa tilanteissa. Tämä oli tärkeää osallistavan valokuvausprosessin onnistumisen kannalta.

Opinnäytetyöskentelymme on ollut hyvää yhteistoiminnallista oppimista koko prosessin ajan. Erimielisyyksiä meillä ei ole ollut. Teimme opinnäytetyötä sekä yhdessä että erikseen, joka oli eduksi työllemme. Yhdessä tekeminen oli meille luontevaa ja tuimme toisiamme koko opinnäytetyöprosessin ajan. Yksin työskentely antoi aikaa prosessoida opinnäytetyön sisältöä ja reflektoida omaa toimintaa opinnäytetyöprosessissa. Toimeksiantajamme toimi tukena opinnäytetyöprosessissamme osoittamalla mielenkiintoaan tuomalla omia ajatuksiaan esille sekä kannustamalla meitä yhteiseen toimintaan. Lisäksi olimme tyytyväisiä saamaamme palautteeseen sekä työyhteisöltä että prosessiin osallistuneilta nuorilta.

Toiminnallisuus on isona osana sosionomin (AMK) työtä. Toiminnallinen opinnäytetyö mahdollisti meille vuorovaikutuksellisen työskentelyn erityistä tukea tarvitsevien nuorten kanssa. Opinnäytetyöprosessi oli opettavainen. Opinnäytetyöprosessi mahdollisti sekä ryhmä- että yksilöohjaamisen, joka kehitti ohjaustaitoja haasteellisissa tilanteissa. Lisäksi laajensimme tietoaamme teoreettisen viitekehyksen aiheista.

Mikäli tekisimme työssämme jotain toisin, olisi osallistava valokuvausprosessi tiiviimpi ja toteutettu lyhyemmällä aikavälillä. Mielestämme osallistavaa valokuvausprosessia voi käyttää työmenetelmänä missä tahansa sosiaalialan työympäristössä. Osallistava valokuvausprosessi on muokattavissa eri ikäryhmille ja ryhmäkoko-panoille sopivaksi muun muassa aihevalinnalla ja kuvien määrää vaihdellen.

Tulevaisuudessa jatkotyöstäminen voisi tapahtua tutkimalla sitä onko valokuvausprosessilla ollut vaikutusta nuorten tunteiden käsittelyssä ja sanoittamisessa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- BARDY, M. 2011. *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Unigrafia Oy.
- EKSTRÖM, L., LEPPÄMÄKI, P. & VILÈN, M. 2008. *Vuorovaikutuksellinen tukeminen*. WSOY.
- FURMAN, E. 1998. *Auta lasta kasvamaan*. Helsinki: Yliopistopaino.
- IKONEN, Y. 2009. *Yhteisöhoito* [verkkojulkaisu]. Päihdelinkki [viitattu 3.8.2015]. Saatavissa: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeytymen-menetykset-ja-koulutus/yhteisohoitot>
- JÄMSÄ, K. & MANNINEN, E. 2000. *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi.
- KAIPPIO, K. & MURTO, K. 1988. *Toimiva yhteisö*. Jyväskylän koulutuskeskus Oy. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- KAKKO, K. 2005. *Yhteisöllisyyden januskasvot – diskurssianalyttinen tutkimus yhteisyyden ja erillisyyden muodoista yhteisöhoitollisessa puhetodellisuudessa*. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 6.8.2015]. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/92948/gradu00721.pdf?sequence=1>
- KALLIOPUSKA, M. 1997. *Itsetunto*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- KELTIKANGAS-JÄRVINEN, L. 1998. *Hyvä itsetunto*. Juva: WSOY.
- KOKKONEN, M. 2010. *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet – Opi tunteiden säätelyn taito*. Juva: WS Bookwell Oy.
- LASTENSUOJELULAKI 12.2.2010/88. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 3.11.2015]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10>
- LASTENSUOJELULAKI 8.4.2011/316. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 3.11.2015]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10>
- MURTO, K. 1997. *Yhteisöhoiton suuntauksia*. Jyväskylän koulutuskeskus Oy. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- MÄKELÄ, J. & SALO, S. 2012. Varhaisen vuorovaikutussuhteen häiriöiden tunnistaminen ja hoitaminen. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitiie-Kallio, S. (toim.). Lapsen *kaltoinkohtelu*. Porvoo: Bookwell Oy, 260–268.
- MÄKINEN, P., RAATIKAINEN, E., RAHIKKA, A. & SAARNIO, T. 2009. *Ammattina sosionomi*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- NYQVIST, L. 2007. Nuoret väkivallan silmässä. Teoksessa Määttä, K. (toim.) *Helposti särkyvää – nuoren kasvun turvaaminen*. Helsinki: Kirjapala, 11–22.
- OJANEN, M. 2007. *Positiivinen psykologia*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- RÄTY, T. 2010. *Lastensuojelulaki – käytäntö ja soveltaminen*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- SAVOLAINEN, M. 2008. *Maailman ihanin tyttö*. Helsinki: Blink Entertainment Oy.
- SOISALO, R. 2012. *Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykkinen oireilu*. Tallinna: AS Printon Trüki-koda.
- SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTETTUIJEN AMMATTIJÄRJESTÖ TALENTIA RY. 2013. *Arki, arvot, elämä, etiikka – sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet*. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.
- THL. 2014. *Lapsen kaltoinkohtelu* [verkkodokumentti]. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 6.8.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menetelmat/perhe-ja-kehitysymparisto/lapsen-kaltoinkohtelu>

- THL. 2015a. *Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen* [verkkodokumentti]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 23.9.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/pieni-lapsi/kiintymyssuhde>
- THL. 2015b. *Kiireellisen sijoituksen syyt* [verkkodokumentti]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 5.8.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>
- THL. 2015c. *Lapsen osallisuus* [verkkodokumentti]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 23.11.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>
- THL. 2015d. *Osallisuus* [verkkodokumentti]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 23.11.2015]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- TÖRRÖNEN, M. 2012. *Onni on joka päivä – lapsiperheen arki ja hyvinvointi*. Tallinna: Raamatutrükikoda.
- WHO. s.a. *Child maltreatment* [verkkojulkaisu]. World health organization [viitattu 6.8.2015]. Saatavissa: http://www.who.int/topics/child_abuse/en/

LIITE 1: LUPA VALOKUVAUKSEEN JA VALOKUVIEN KÄYTTÖÖN

Olemme Savonia ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyönämme valokuvanäyttelyn nuorten tunteista. Tarkoituksenamme on suunnitella ja toteuttaa valokuvausprojekti nuorten kanssa, jossa nuoret suunnittelevat yhdessä meidän kanssa mieleisen kuvaustilanteen ja kuvien sisällön.

Lapsen nimi:

Annan luvan ottaa lapsestani valokuvia liittyen Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Netta Nevalaisen ja Anni-Erika Ylösen opinnäytetyöhön ”Valokuvanäyttely nuorten tunteista”. Annan luvan käyttää valokuvia opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa.

Paikka/aika

Allekirjoitus/Nimenselvennys

LIITE 2: LUPA VALOKUVAUKSEEN JA VALOKUVIEN KÄYTTÖÖN

Olemme Savonia ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyönämme valokuvanäyttelyn nuorten tunteista. Tarkoituksenamme on suunnitella ja toteuttaa valokuvausprojekti nuorten kanssa, jossa nuoret suunnittelevat yhdessä meidän kanssa mieleisen kuvaustilanteen ja kuvien sisällön.

Annan luvan ottaa valokuvia Ylä-Savolaisen sijaishuoltoyksikön nuorista liittyen Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Netta Nevalaisen ja Anni-Erika Ylösen opinnäytetyöhön ”Valokuvanäyttely nuorten tunteista”. Annan luvan käyttää valokuvia opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa.

Ylä-Savolaisen sijaishuoltoyksikön puolesta

Paikka/aika

Allekirjoitus/Nimenselvennys

LIITE 3: LUPA VALOKUVIEN KÄYTTÖÖN

Annan luvan käyttää lapsestani otettuja valokuvia Ylä-Savolaisen liittyen Savonia ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Netta Nevalaisen ja Anni-Erika Ylösen opinnäytetyöhön ”Valokuvanäyttely nuorten tunteista”.

Annan luvan käyttää valokuvia opinnäytetyön esityksessä sekä valokuvanäyttelyssä, joka järjestetään Iisalmessa syksyllä 2015.

Lapsen nimi: _____

Paikka/aika

_____

Allekirjoitus/Nimenselvennys

_____

Paikka/aika

_____

Allekirjoitus/Nimenselvennys

_____